

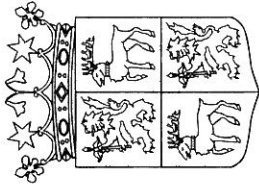
Sådan er det at elske

En kulturanalyse af parforhold

Sarah Holst Kjær

Museum Tusulanums Forlag
København's Universitet 2009

Sådan er det at elske. En kulturalanalyse af parforhold

Sarah Holst Kjær, MA, Kalmar Nation

Akademisk avhandling som för avläggande av filosofie doktorsexamen i etnologi vid Lunds universitet kommer att offentligens försvaras i Auditoriet, Vita Huset, Kulturen i Lund, Tegnérplatsen

Fredagen den 27 februari 2009, kl. 10.15

Abstract

Kjær, Sarah Holst, Sådan er det at elske. En kulturalanalyse af parforhold [English title: Such is it to Love. A Cultural Analysis of Couples' Relationships]. Doctoral dissertation. Lund University, Department of European Ethnology, Fingatan 8, SE-223 62 Lund, Sweden. Date of issue, January 27, 2009. Danish language. ISBN 978 87 635 1092 9. Number of pages: 187

At the turn of the Century the man/woman-relationship was debated in media, public leisure life and in the genre of self help literature. The "Heterosexual Couple" was – and is – portrayed in a number of culturally fixed and thematic ways, often conceptualized via the dichotomies of Male and Female, harmony and conflict, the traditional and the modern, ideal and reality.

In this thesis different epochs in the modern and late modern European and Scandinavian cultural history are included in order to examine how philosophies of the social life, scientific categorizations and material definitions of everyday life have added a range of belief-systems (fantasy and knowledge) to the interpretation of a present day man/woman-relationship.

The cultural and narrative analysis takes its point of departure in interviews with a sub culture of late modern, urban and reflexive males and females in relationships. The study is founded in a hermeneutical ideal where layers of meaning are unfolded from the utterances spoken in the interviews. The analysis explores the interrelatedness and correspondences between a number of early and present cultural texts such as ethnographic studies, newspapers, public events and scientific literature in which versions of men and women's relationships are promoted. The interpretation aims at investigating a plausible genealogy between these texts and through the method of abduction it seeks an understanding of how present days' "established" and "agreed upon" attitudes, norms, ideals and anti-ideals of the man/woman-relationship have been produced over time and in various cultural and scientific terrains of knowledge.

This cultural analysis even tries to establish an emotional relationship between definitions of everyday materiality, artifacts and technologies and the social life between the man and the woman. In order to interpret the romantic couples' numerous ways of creating an intimate relationship, the analysis thus includes the context and materiality of a particular situation. The situation is regarded as a "cultural third" defined by historical and social meaning that implicitly and explicitly arrange and stage the sentiments of the couple. Through a multi-facetted analysis of the couple's everyday life, leisure performances, habits and rituals, rules and conducts of life, the interpersonal situations such as shopping at the department store, doing the dishes, undertaking the bathroom routines, laying on the sofa or attending couples' dance classes are being investigated as the third cultural components by which two people become a couple.

Key words: Family studies, gender studies, cultural history, life form analysis, cultural analysis, youth and adult categories, identity, heterosexuality, private life, urban leisure life, 21. Century, Scandinavia

Classification systems: Anthropology, Ethnology, Folklore Studies

Distribution: Museum Tusculanums Press, Njalsgade 126, DK-2300 Copenhagen S, Denmark
www.mtp.dk

Indhold

Forord	7
Introduktion	10
1 Den romantiske tid	32
2 Fiktive slægtskaber	54
3 Parforholdets laboratorium	76
4 Hjem	98
5 Vaner og rutiner	121
6 Dansegulvet	141
Sammenfatning	163
Referencer	181

Sådan er det at elske. En kulturanalyse af parforhold
© Museum Tusulanums Forlag og Sarah Holst Kjær, 2009
Faglig konsulent: Orvar Löfgren
Layout, sats og omslag: Pernille Sys Hansen
Trykt hos Narayana Press, www.narayanapress.dk
Sat med PMN Caecilia, Britannic og Bodoni Old face
ISBN 978 87 635 1092 9

Udgivet med støtte fra
Gabrielle Jeanssons stiftelse
Lunds universitet
Nordenstedska stiftelsen
Stiftelsen Elisabeth Rausings minnesfond
Svend Grundtvigs og Axel Olnks Legat

Museum Tusulanums Forlag
Njalsgade 126
DK-2300 København S
www.mtp.dk

Forord

En løve går rundt om et løveskind, som ligger dødt og udbredt på jorden. Det døde skind er en hunløve. Hannen går uroligt rundt og puffer til skindet. Kravler ind over det. Dasker til det. Lægger sig på det. Pludselig vækkes det døde løveskind til live. En pote kommer til syne, og skindet tager form efter dyrets krop. Løverne rejser sig, og som to mennesker omfavner de hinanden.

I forordet til en afhandling må man gerne være rørstrømsk og personlig. Man må takke, føle, animere og fabulere. Det er forordets genre. Genren tillader mig at dele en drøm med jer – kære læsere – som jeg skrev ned i min feltdagbog under arbejdets gang. Måske skyldes drømmen en af de utallige romantiske film, jeg har set de seneste år. Den aften havde jeg nemlig været i selskab med Hollywoodstjerne Meryl Streep og Robert Redford i filmen *Out of Africa* (1985). Deraf løverne. Tror jeg. Uanset, må man – hvis man vil – underkaste drømmen en hvilken som helst analyse. Måske er den en spådom, måske et varsel. Måske en spekulatión. Måske ingen af delene.

Det går ikke altid at skelne mellem drøm og virkelighed i en arbejdsproces som denne og inden for et forskningsfelt, der handler om nære menneskelige relationer. Det kan være svært at adskille fantasier og realiteter. Men det er heller ikke meningen. Tværtimod er sammenblandingen og vekselvirkningen interessant.

Ikke desto mindre kommer man vidt omkring i et afhandlingsarbejde. Jeg takker mine to vejledere ved Etnologiska institutionen, Lunds universitet. Professor Orvar Löfgren og professor Inger Lövkrona, som gav mig muligheden. Jeres dygtige hjælp og vores givende samtaler har klargjort alt det mærkelige, alt det jeg ikke forstår, og alt det, som kun langsomt tager form til det, der nu er blevet en sammenhæng-

En særlig tak til den danske folklorist Anne Leonora Blaakilde, som jeg lærte forskningens håndværk af engang for længe siden på det nu nedlagte Institut for folkloristik på Københavns Universitet. Blaakilde har stået for sproglig revision af denne bog, men ansvaret for tekst og fortolkning er alene mit.

Tak til kvinderne i mit liv. Førstegenerationsakademikere, som ikke kunne få nok: Min mor, folkeskolelærer, BA i teologi og cand.stud.pæd.psyk. Kirsten Holst Kjær, samt min moster Bodil Holst Kjær, tresproglig korrespondent i fransk, tysk og engelsk, samt mag.art. et al (religion, historie og samfundsvidenskab). Med jer har jeg haft evige samtaler om videnskabernes kunst og begrænsninger. Min familie med alle dens forviklinger og halve søskende: Thor, Lena, Alma, Ella og Sigrid, takker jeg også.

The road is a particularly good place for random encounters. Sådan beskrev den russiske litterat Mikhail Bakhtin (2000:54) engang mødet mellem tilfældige mennesker, høj som lav, der dog alle har ét til fælles – at de befinder sig på vejen. Sådan har denne afhandlingsproces i sandhed været. Tak til de junior- og seniorforskere, jeg har delt en time eller tre dage med på ph.d.-kurser, konferencer og kongresser rundt omkring i verden. Særligt takker jeg den australske historiker Robert Connell som vejledte og kommenterede tidlige analyser til afhandlingen.

Tak til de mennesker, jeg mødte undervejs, og som fortalte mig om deres liv. Særligt en stor og varm tak til de udvalgte informanter, der kom til at bidrage til undersøgelsens resultater. I var modige og tålmodige. Uden jer ville jeg ikke have kunnet skrive denne afhandling. Jeg håber, jeg har forstået, det I mente.

Tak til alle jer skarpsindige, kærlighedsfulde og betænksomme eksperter, forskerkolleger og venner, som jeg har mødt på den ene og den anden side af Øresund. Jer, som jeg har kendt, og som jeg har haft privilegiet af at tale med om dette parforholdsmene de sidste fire år. Tak for alle de værdifulde synspunkter på mit slutseminarium, samt en stor tak til den svenske etnolog Cecilia Fredriksson, som var opponert. Den

dansk-svenske folklorist og kulturforsker, jeg blev i mødet med jer, vil jeg gøre mit allerbedste for at leve op til ...

Endelig tak til Svend Grundtvigs og Axel Olriks Legat, Gabrielle Jeansson's stiftelse, Nordenstedtska stiftelsen samt Stiftelsen Elisabeth Rausings minnesfond for publiceringsbidrag.

Sarah Holst Kjær

Lund og København, januar 2009

Introduktion

Vildt og inderligt

En morgen i 2002 dumpede et foredrags- og kursusatalog ind ad brevsprækken. I kataloget fandt jeg en mængde foredrag og debataftener, som handlede om familie, samliv, kommunikation, følelser og det gode liv mellem mennesker. En opmærksomhed på nære relationer var opstået. Ikke bare foredrag, men også tv-programmer og en ny bølge af dansk-produceret selvhjælpslitteratur var dukket op i tiden.

Jeg fæstnede mig ved et foredrag, der havde titlen *Elsk vildt og inderligt*. En kendt journalist og populær parforholdsterapeut, Martin Østergaard, havde i månederne forinden fået stor mediebevågenhed.¹ Foredraget skulle handle om hans syn på mænd og kvinders parforhold. Jeg besluttede mig for at forfølge nyhedens interesse, og Martin Østergaards foredrag skulle vise sig at blive mit første feltarbejde til denne afhandling. Selv om jeg var betænkelig ved titlen – temmelig dramatisk for et aftenskolearrangement – satte jeg mig for at vove underholdningen.

På en øde kommuneskole i udkanten af København fandt jeg et skilt med arrangørens røde logo; *Hovedstadens Oplysningsforbund*. Ad kringlede gange, tomme trapper og korridorer kom jeg endelig frem til klasselokalet og frygtede, jeg var den eneste, der var mødt op. Men jeg tog fejl. Lokalet var mere end fuldt, og en massiv støjmur mødte mig. Overalt på borde, stole og gulv sad og stod folk – flest kvinder og enkelte mænd.

Kom indenfor! Foredragsholderen viftede til den gruppe af mennesker (deriblandt mig), der var stimlet sammen i døren og ikke vidste, hvor vi skulle gøre af os selv. Mens publikum rykkede sammen, aftog snak og grin langsomt.

I min feltdagbog beskrev jeg aftenen således:

Alle har øjnene på foredragsholderen, og han har øjnene på tilhørerskaren. Så henvender han sig tydeligt til kvinderne i

lokalet; I kan få, hvad I vil have af jeres mand. I skal rose jeres mænd. Opmuntrer dem! Værst af alt er at opdage, at man ikke har fået en brøkdel af den kærlighed, man gerne vil have, fordi den er spærret inde i hjertet på en mand, man selv er med til at låse af. Mænd er sårbare og svære at nå frem til. Hvis manden ikke får det, han gerne vil have, trækker han på skuldrene og kaster sig over arbejdet i stedet. Så ender kvinden alligevel med at stå alene. Det er et fåtal af kvinder, der kan hente tilstrækkelig kærlighed i begejstringen over deres arbejde. Her klarer mænd sig bedre. Kvinder er generelt mere afhængige af at få kærlighed fra andre mennesker end mænd. Især fra en kæreste.

Nogle kvinder rækker hånden i vejret, mens de protesterer. De mener ikke, det er deres skyld, at deres mand ikke kan åbne deres hjerte for dem. Andre protesterer over, at de skulle være afhængige af kærlighed.

Foredragsholderen har en forklaring på deres protester og svarer: Kvinders angrebslyst dækker ofte over, at de gennem en længere periode har savnet ægte kærlighed fra det menneske, de lever tæt sammen med. Jo mere ondt det gør at høre en anden sandhed end ens egen, desto mere primitiv risikerer man at blive.

Der bliver rykket rundt på stolene. Nogen rømmer sig højlydt. Endnu en kvinde markerer: Kan det virkelig være kvindens ansvar at få manden til at fortælle sin sandhed og i så fald, hvad er den?

Foredragsholderen svarer: Det er netop din opgave at spørge manden ud om, hvad han gerne vil have. Som kvinde kan man vælge at leve i illusionernes verden og håbe på, at manden kommer af sig selv. Det gør han ikke. Han uddyber: Hvad følelser angår, er manden ikke så udviklet som kvinden. Her har I kvinder en forpligtelse. En byrde, der skal løftes, fordi I er stærkere på dette område end mændene. Jo, det ville være dejligt, hvis mænd af sig selv ville stille krav om opbakning, beundring og seksuel forførelse. Men sådan er mænd ikke. I hvert fald ikke flertallet.

Foredragsholderen var velforberedt, og det samme var deltagerne. Men der skete alligevel mere den aften, end det velforberejede kan akkumulere. Aftenen virkede indstuderet, men uden at være et skuespil. Hurtigheden i meningstilkendegivelserne, replikskiftets ytringer og svar, samt konklusioner om et helt mande- og kvindekoncept fremstod som på

1 Martin Østergaards bøger *Vejnen til kvindens hjerte* (2001), *4 måneder i himlen* og *5 år i helvede* (2000) og *Vejnen til mandens hjerte* (1999) blev bestsellere i den periode. Se også www.mandenshjerne.dk

forhånd vedtaget, om end synspunkterne var forskellige. Formuleringerne var generaliserende, men virkede også overbevisende og velkendte. Intersiteten havde udviklet en varme i lokalet. Da publikum endelig tumlede ud i deres af-tener, var de svedte og røde i kinderne. Det havde bestemt været vildt! Der var ingen tvivl om, at her havde fundet en fælles følelsessituation sted.

Da jeg vendte hjem fra foredraget med mine feltnotater, var jeg forbløffet. Foredragsholderen havde anvendt ord som »sandhed« og »illusion«. Var aftenens synspunkter en alment vedtaget beskrivelse af manden og kvindens relation? Var mænd og kvinder sådan? Som folklorist og kulturforsker var jeg blevet grebet af at undersøge det, der interesserer mig mest inden for den folkloristiske videnskabstradition, nemlig studiet af kulturel viden og kulturelle forestillinger.

Urbane parforhold

Med forankring i en etnologisk og folkloristisk fagtradition med dens interesse for hverdagslivets vaner, ritualer og forestillingsverden vil jeg således studere mandens og kvindens parforhold. Hvordan en relation mellem mand og kvinde bliver levet, fremført, fortalt og forestillet omkring faste tematiseringer som f.eks. kulturel metaforik, symbolik, fantasi og dramatik er mit fokus.

Et overvældende materiale som populærkultur, medie-debat, arkivmateriale, skønlitteratur, ordbogsopslag, samt videnskabelige produktioner om mænd og kvinders parforhold gør jeg til genstand for fortolkning.

Indgangen til og fokuseringen i dette materiale er imidlertid et antal selvproducerede interviews og samtaler med par, som jeg foretog i 2005. De par, jeg interviewede, fremviste, hvordan en offentlig kønsdebat om mænd og kvinder forbindes med og anvendes i en nær livsverden. Interviewene viste også, hvordan tidens kulturelle forestillinger om det gode og mindre gode parforhold gestalteres ud fra kulturelt genkendelige koder og symboler for den unikke relation og ud fra en romance med faste bestanddele og en timing mellem to menneskers følelser, drømme og mål.

Et parforhold er ikke ens for alle sociale grupper på alle geografiske pladser og i alle epoker. Som afgrænsning har jeg specifikt interesseret mig for, hvordan et parforhold bliver forstået og fortolket af urbane, refleksive, unge-voks-

ne mænd og kvinder i parforhold. De interviewede par befandt sig i en fase i livet inden og uden børn. De boede i København – der hvor jeg havde mødt parforholdsdebatten første gang.

To menneskers relation er samfundets mindste sociale enhed. En række relationer er baseret på et fællesskab mellem to mennesker. Også venskaber, relationer mellem søskende eller voksen-barn relationer leves som en lille social enhed. Hver social enhed realiseres imidlertid også ud fra alment vedtagne fantasier om, hvad en social enhed mellem to mennesker specifikt karakteriseres ved, hvad den indeholder eller bør indeholde. Kulturelle forestillinger specificerer en social enhed og udgør forståelsesrammen for, hvordan en relation fortolkes og betydningssættes af flere end de involverede. Forestillingen om en social enhed er afgørende for de antagelser og forventninger, der sættes op for en relation. Det romantiske parforhold har særegne sociale og kulturelle tematikker, fantasier og koder. For at to mennesker kan blive et romantisk par – og ikke en anden type socialt par, må en række kulturelle forestillinger og fantasier om det romantiske tages i anvendelse.

Gennem de interviewede pars fortællinger har jeg søgt at belyse, hvordan kulturelle fantasier om, men også realiteter i, et parforhold trådte frem. Denne subkultur af urbane par var velorienterede og forholdt sig til tidens offentlige tematiseringer af en mand/kvinde-relation. Parrene besad stor social og kulturel kapital og havde en ensartet social baggrund. De var analytiske og aktivt interesseret i at gøre sig til et par. De mente også, at de kunne udvikle og forbedre deres relation. Parrenes livsverden var involveret i kulturelle forestillinger om, hvilken mand/kvinde-relation de anså for bedst. Implicit og eksplicit tydeliggjorde disse refleksive menesker således, hvordan mere almene kulturelle kundskabs-systemer formulerer det gode og mindre gode parforhold. Parrenes fortællinger viste på interessante måder, hvordan et parforhold vurderes, samt hvordan en mand/kvinde-relation bedømmes som mere eller mindre rigtig eller forkert. I afhandlingen kommer jeg derfor til at undersøge, hvordan idealer og antiidealiser for en mand/kvinde-relation er forankret i kulturhistoriske og videnskabelige kundskabsproduktioner, og jeg diskuterer, hvordan kulturelle kundskaber og vilkår ligger til grund for, hvordan parrene reflekterede over og betydningssatte deres relation.

Problemformulering

I min problemformulering lægger jeg mig op ad den amerikanske filosof Judith Butlers (2004:214) definition af et dobbeltniveau af fantasi og realitet i en menneskelig relation. Hun skriver:

What operates at the level of cultural fantasy is not finally dissociable from ways in which material life is organized, when one performance of gender is considered real and another false, authentic or fake, we can conclude that a certain ontology of gender is considering these judgements. This ontology will determine what kind of bodies and sexualities will be considered real and true, and which kind will not.

Ifølge Butler præges og påvirkes en mand/kvinde-relation i den nære livsverden af et alment og kulturelt kundskabssystem (ontology). Hun uddyber videre, at dette kundskabssystem kommer til udtryk som relationalitet i den nære livsverden. *Relationalitet* består af de måder, man forstår og kategoriserer en levet relation på. Den udtrykker for Butler en række fantasier, som jeg betragter som kulturelle vedtagelser om Parret, Parforholdet, samt Mand og Kvinde. Hvordan et parforhold kan betragtes som godt eller mindre godt er således baseret på kulturelle fantasier produceret på baggrund af almene kundskabssystemer. En vurdering af den gode eller mindre gode relation kan videre blive så almindelig i et bestemt tidsrum, at den fremstår som en sand definition af, hvad der er rigtigt eller forkert.

Som arbejdsredskab har Butlers teoretiske dobbeltniveau været nyttigt. Idéen om, at en relation tillægges relationalitet, dvs. at det reale (det ontiske eller livsverdenen) tillægges kulturelle fantasier (det ontologiske eller kundskabssystematiske), betyder, at jeg i forskningsprocessen har opholdt mig kritisk og analyserende ved sammenblandinger af mænd og kvinder (mennesker) og Mænd og Kvinder (kulturelle fantasier).

Butlers fokus på en distinktion mellem en sammenblanding og et dobbeltniveau af relation og relationalitet udgør et grundtema i afhandlingen. Jeg undersøger, hvordan et parforhold fundrer i en bestemt subkultur og epokes kulturels præsenterer kulturelle fantasier, metaforer og idealer om Parret.

I menneskers livsverden er fantasi og realitet sammenblandet. Med udgangspunkt i interviewene kommer jeg til at vise, hvordan en adskillelse af fantasi og realitet ikke altid er meningen. Derimod fungerer kulturelle fantasier som analytiske kategoriseringer og muligheder, hvor det generelle blandes med det personlige. Kulturelle fantasier viser, hvordan et samvær og en omgangsform mellem to mennesker er bygget op, hvordan koder og symboler anvendes, samt hvilket specifikt indhold af liv og betydning en relation tildeles. I afhandlingen kommer jeg derfor til at diskutere denne problemformulering:

Hvordan kan forventninger til en nær, romantisk relation forstås, når kulturelt etablerede fantasier om Parret og Parforholdet inddrages? Hvilke sociale kategorier, idealer og normer inddrages, når to mennesker – unge-voksne, heteroseksuelle, urbane og inden/uden børn – gør sig til et par? Hvilke kulturelle kundskabssystemer om mand/kvinde-relationer træder frem, når den nære livsverden omtales? Hvordan kan man forstå parrenes fælles samvær og deres følelsessituationer, når dagligdagen defineres som et dobbeltniveau af fantasi og realitet?

Materiale

Gennem et bredt empirisk materiale analyserer jeg, hvilke kulturelle forventninger til og fantasier om Mand og Kvinde og Parforhold der anvendes af en specifik social og urban gruppe.

Forskellige materialekategorier og kundskabsfelter griber ind i hinanden i analysen. Idéen om en 'tematisk samtale' eller en korrespondance mellem kundskabsfelter er udgangspunktet for materialets anvendelse. Aspekter af kulturhistorie, videnskabelig parforholdsforskning, avisartikler, ordbogsmateriale, populærkultur (film og skønlitteratur), samt egne feltarbejder og kvalitative interviews inddrages og analyseres.

Som nævnt er analysen forankret i et antal dybdeinterviews, jeg foretog i 2005 med par i alderen 23–50 år. Interviewmaterialet består af ca. 140 siders transskription.² Med en litterær vending opfatter jeg transskriptionen som et værk, der

² Interviewmaterialet er i forfatterens varetegt.

er blevet til i interviewsituationerne. Måden, jeg forholder mig til dette værk på, er på en detaljeret måde at studere relativt begrænsede passager fra interviewene for derefter at udfolde og tildele passagerne større kulturelle og teoretiske betydninger. Interviewene er således én materialekategori blandt mange, og i min gennemgang af et omfattede kundskabsmateriale fra samme kulturkreds studerer jeg de tematiske sammenfald og kontraster, jeg har fundet mellem historisk, samtidigt, populærkulturelt og videnskabeligt materiale.

Feltdagbogsmaterialet består af en stor mængde notater fra deltagerobservationer i f.eks. private hjem, til offentlige arrangementer og i gadebilledet. Alt feltarbejde er foregået i København i perioden 2002–2006. I begrænset omfang inddrager jeg deltagerobservationer for at gestalte en specifik tematisering. På tilsvarende vis inddrages også eksempler fra skønlitteratur og film.

Især den sociologiske og psykologiske parforholdsforskning, der interesserer sig for at definere mænd og kvinders parforhold, harmonisk såvel som uharmonisk, udgør et studiemateriale i afhandlingen. Herfra drages der en parallel til de almene forestillinger om mænd og kvinders relationer, som de kom til udtryk i den offentlige samtalekultur i perioden fra 1985–2005. Ud fra et studie af avisartikler (7.668 artikler) fra den danske dagspresse,³ samt ud fra enkelte medieudsagn fra svensk og norsk dagspresse diskuteres en række faste forestillinger om mand/kvinde-relationen.

Derudover anvendes et arkivmateriale fra Dansk Sprog-nævns excerptsamling over udviklingen af ordet parforhold. Materialet udgør omtrent 50 excerpter af avisartikler fra 1973–1999, hvori ordets udvikling og dets underciteringer er registeret.⁴ Ud fra dette materiale studerer jeg udviklingen af den metaforbrug, som knytter sig til en moderne mand/kvinde-relation. Et tidligere ordbogsmateriale fra Ordbog over det Danske Sprog (1936) over betydningen af ordene »par« og »forhold« udgør også et empirisk materiale.

Endelig inddrages et udvalgt kulturhistorisk materiale. Dette materiale er bredt forankret og anvendes for at belyse og perspektivere det samtidige kvalitative interviewmateriale. F.eks. inddrager jeg videnskabelige studier af andre ti-

der og geografiers kønsforståelser, parforhold, og omgangs-former mellem mænd og kvinder. Jeg anvender kulturforskning baseret på forskellige tiders kildemateriale, såsom oplysningspjecer, selvhjælpslitteratur, ægteskabshåndbøger, samt medicinske, anatomiske tegninger. Med kulturhistoriske beskrivelser af skandinavisk dagligliv perspektiverer og analyserer jeg parrenes samtidige hverdagsforståelse. De kulturhistoriske beskrivelser er fra perioden ca. 1850–1950 og handler om f.eks. dansegulvet, sofaen og industriens samlebandsmetoder.

Hensigten er at etablere en genealogisk og tematisk forståelse mellem udvalgte samtidige dagligdagsforståelser af manden og kvindens parforhold i en nær livsverden, samt at studere deres mulige sammenhænge med historisk og kulturelt forankrede vilkår.

Abduktion

Afhandlingens materialesamling kan ikke vurderes ud fra klassiske kildekritiske kriterier, hvor et forhåndenværende empirisk materiale (og intet andet) afgør og afgrænser analysens muligheder og konklusion. Tværtimod er afhandlingens materiale og dets analytiske anvendelser inspireret af en metode, som den amerikanske filosof og matematiker Charles Sanders Peirce (1839–1914) definerer som *abduction*.

Abduktionsmetoden fungerer ikke på alle planer i den ne sammenhæng, men skitserer den væsentlige idé, at man kan lade sig bortføre fra et emne og dets på forhånd definerede forventninger, vanetænkning og faste tematiseringer. Et tema som mænd og kvinders relationer er på forhånd præget af en række kulturelle fantasier om, hvordan en relation skal være eller ikke være, samt en række etablerede normer over, hvordan mænd og kvinder bør være eller ikke være. Metoden har været anvendelig til at fortsætte søgningen i materialet for at granske holdninger, præcis når de er blevet markeret som urokelige eller etablerede sandheder.

Faste forventninger til et emnes tematisering sammenfattede Peirce allerede i 1877 som »the Fixation of Belief«. Herved angav han, at tvivl og irritation over repetition af faste synspunkter var væsentlige metodiske drivkræfter i en forskningsproces. For Peirce var målet ikke at finde nye re-petitioner eller dogmer, ej heller at sammenstille en gam-

3 De elektronisk registrerede artikler fra den danske dagspresse findes i Infomedia. Se www.sdbis.dk

4 Dansk Sprognavn. Gammel Samling, »parforhold«.

mel tro på en ny måde. Idealet var i stedet at finde frem til det, der er værd at tro på.⁵

Abduktionsmetodens ideal stiller først og fremmest krav til den proces, det er at sandsynliggøre sammenhænge mellem vidt forskellige materiale- og kundskabsfelter, bl.a. at klarlægge en fælles tematisering mellem den nære livsverden og mere alment producerede idealer. Samtidig angiver metoden – måske lettere vidtløftigt – at der er noget, som er mere værd at tro på end noget andet. Ved at flytte sig mellem en række materialekategorier, områder, tider og geografier inden for samme kulturkreds, handler abduktion om at etablere mistanke over for en tid eller gruppes velkendte og vedtagne holdninger. Målet er at belyse det velkendte på alternative måder, lade andre materialekategorier fungere som kontrast eller supplement og ligefrem søge forklaringer på, hvorfor og hvordan det vedtagne er blevet vedtaget.

I praksis har det betydet, at jeg, når jeg har fundet et udsagn hyppigt repeteret på tværs af materialekategorier, dels har opfattet det som en samtale mellem faste og vedtagne tematiseringer. Dels har jeg, i det omfang det har været muligt, søgt at kommentere udsagnet ved at kontrastere eller perspektivere det, f.eks. videnskabssteoretisk og kulturhistorisk. Den forskning, som følger, er, på godt og ondt, defineret af pragmatiske og mulige korrespondancer, hvilket betyder, at en række andre korrespondancer kan være ligeså mulige.⁶

Parforholdets faste tematiseringer

Nogen egentlig bortførelse fra det vedtagne er det dog kun delvist blevet til. Debatten om mænds og kvinders parforhold har fremstået stærk, ideologisk og følelsesmæssig, og for mange vildeveje og ekskurser har været svære at påvinde materialet. I videnskabelige studier af nære mand/kvinde-relationer findes der, overordnet set, ét teoretisk kundskabssystem, som baserer sig på en dikotomisk forståelse af en relation. Denne dikotomiske forståelse har to tilgange:

5 Peirce, Charles Sanders (1990): *Pragmatism och kosmologi*. Daidalos. Efter Schoug (1998:44).

6 Vurderingen og legitimiteten af korrespondancerne er imidlertid fundet i et kritisk hermeneutisk forskningsideal, dvs. at man »udfolde[r] lag af meninger i den mening, som er udtalt, eller fortalt« (Riccœur 2004:13–14).

Enten produceres der et ideal om en uproblematisk, harmonisk, symmetrisk og komplementær mand/kvinde-relation.⁷ Eller også produceres der et antiideal om en problematisk, uharmonisk, asymmetrisk og ikke-komplementær mand/kvinde-relation.⁸ Førstnævnte videnskabelige tilgang handler om at producere mand og kvinde som en supplementær enhed med et fælles og samfundsgavnligt formål, sidstnævnte ligger i forlængelse af førstnævnte, men stiller sig kritisk over for den harmoniske helhedsforestilling. I stedet fokuseres der her på sprækker, ubalancer og uenighed inden for en relation og/eller inden for idealet om harmoni. Begge tilgange gør mand og kvinde til en dikotomisk størrelse, bl.a. socialt, biologisk, mentalt eller magtmæssigt, og definerer og abstraherer disse antagelser til en idé om relationel symmetri eller asymmetri. Det er dette overordnede spændingsfelt, afhandlingen befinder sig i. Jeg kommer til at diskutere de videnskabelige kundskaber, samt deres videnskabssteoretiske implikationer, der producerer forestillingen om en mand/kvinde-relation som enten harmonisk eller uharmonisk.

Forestillingen om, at en mand/kvinde-relation er fundet i behov – sociale og kropslige – er endvidere en fast tematisering, som fremstår udbredt i den videnskabelige litteratur om parforhold. Denne forestilling har bl.a. optaget teologer, behaviorister, neodarwinister, psykologer og sociologer. Ikke sjældent begrundes en mand/kvinde-relation i en antagelse om et behov for biologisk forplantning.⁹ En tilsvarende, men lidt mere senmoderne forklaring formuleres – heller ikke sjældent – således, at et parforhold tilfredsstiller et menneskeligt følelsesbehov, særligt et behov for kærlighed og tryghed.¹⁰ Det kræver imidlertid ikke mange observationer og studier at nå frem til at forplantning eller kærlighedsfølelser ikke nødvendigvis er afgrænset til et parforhold. Når en parrelation alligevel forklares og begrundes af forskellige videnskaber som en behovsopfyldende institution, kan man hævde, at videnskaberne producerer et ønske om, hvordan en relation burde være, eller at de udtrykker et ideal om det Rigtige.¹¹

7 Se Goodman & Esterly (1990); Fletcher (2002).

8 Se Holmberg (1993); Magnusson (2006).

9 Se Fletcher (2002).

10 Se Giddens (1995).

11 Ambjörnsson (2006:67).

Hjemmets husarbejdsfordeling, samt ligestillingsproblematikker mellem mand og kvinde er endvidere en fast tematisering, både i det samtidige mediemateriale og inden for dele af den videnskabelige parforholdslitteratur. Her findes en ophedet diskussion af, hvorvidt det er manden eller kvinden, som besidder en magt i kraft af sit køn. En følelsesladet krigsmetaforik gør sig gældende i dette materiale, og betegnelser som kønshierarki, domæne, dominans og polarisering mellem mand og kvinde står centralt.¹² Spørgsmålet om, hvem der vil vinde Kønskampen – og med hvilke strategiske midler – er her en tilbagevendende formel.

Repetitionen af disse tematiseringer har i perioder fået mig til at ønske Privatlivet afskaffet én gang for alle.¹³ Imidlertid er tematiseringerne blevet en anledning til at kæste mig ud i en diskussion af kønsdikotomiernes problematik. Jeg kommer til at problematisere det, der betragtes som kønsforskelle mellem mænd og kvinder ved at inkludere de kundskabsystemers tænkning, hvori antagelsen er defineret, og jeg kommer til at diskutere, hvad forskelsdefinitioners hensigt er, hvad vil de udtrykke, og hvordan de anvendes retorisk.

Tilbage i den tid, hvor foredraget *Elsk vildt og inderligt* fandt sted, havde et tværfagligt begreb nået skandinaviske, akademiske kredse. Begrebet var *heteronormativitet*, og med det blev det påpeget, at hetero-normer kommer til udtryk som (over)eksponering af *pink & blue*, dvs. at en heteroseksuel livsform fremstilles som en fast, repeteret form af Kvindeligt og Mandligt inden for bl.a. reklamer, medier, politik, samfundsinstitutioner, kunst og litteratur. Ifølge et heteronormativt perspektiv opfattes en relation baseret på heteroseksualitet som en dominant og privilegeret relation, der gennem eksponering og repetition gøres mere alment accepteret end en ikke-heteroseksuel relation. Begrebet fokuserer yderligere på, at det normative udgør den forstælsse, at 'normalitet' er bedre end 'unormalitet' eller afvigelse. Hvilken type af intim relation, der således defineres som rigtig eller forkert, god eller dårlig, er knyttet til en vis epokes specifikke tænkning, hvor sædvanligt forekommende livsformer godtages som almindelige og derved gøres bedre end andre. Der kan være tale om en over- og underordning af

hetero- og ikke-heteroseksualitet. Men også sociale faktorer som f.eks. etnicitet, alder eller klassetilhørsforhold inden for det heteroseksuelle gør ét parforhold bedre end et andet. På baggrund af et ideal om det normale og almindelige er sociale faktorer med til at afgøre, hvordan en relation tillægges høj eller lav værdi, social status og accept. Visse relationer inden for forskellige heteroseksuelle livsformer fremmes og idealiseres således som de mest ønskværdige.¹⁴

»Hetero« betyder forskel. Heteronormativitetsbegrebets genstand består i denne afhandling af, hvordan en heteroseksuel relation involveres i kulturelle idealer og hierarkier for den gode og mindre gode heteroseksuelle relation. Jeg interesserer mig for, hvordan forestillingen om forskellighed mellem Mand og Kvinde opfattes og fremføres i livsverdenen. Særligt forestillinger og fantasier om tanke, kropslige følelsesmæssige kønsforskelle studerer jeg ud fra dikotomiske og binære analyser. Mand og Kvinde fungerer som et kulturelt og historisk etableret modsætningspar, og jeg studerer dette modsætningspar og dets forankring i forestillingen om en kønsforskelle, som problematiseres, erotiseres, idealiseres eller normaliseres.

Imidlertid er mit udgangspunkt, at forskelsdefinitioner på Mand og Kvinde ikke er ens til alle tider, i alle samfund eller inden for alle sociale grupper. Med hjælp fra heteronormativitetsbegrebet diskuterer jeg således, hvordan forestillingen om kønsforskelle er kulturelt konstrueret, dvs. opstået og udviklet i bestemte historiske perioder og inden for bestemte samfundssystemer, videnskabs- og tanketraditioner.¹⁵ Forskelstænkning er netop en udbredt, kulturel konvention, som ikke udelukkende handler om forestillingen om kønsforskelle eller udelukkende kan henlægges til forestillinger om en mand/kvinde-relation. Faktisk kan man hævde, at mand/kvinde-dikotomien historisk betragtes følger og ligefrem er underordnet udviklingen af andre dikotomier som f.eks. kultur og natur, offentligt og privat, samt arbejde og fritid.¹⁶

¹⁴ Lundahl (2001); Wiegman (2005).

¹⁵ Ambjörnsson (2006: 35, 53, 78).

¹⁶ Miegel & Schoug (1998:7).

¹² Se Chevalier (1999); Pantoft (2005); Kaufmann (2005).

¹³ Brøgger (1973:54).

Analytiske nøglebegreber

Jeg antager, at der findes en sammenhæng mellem menneskers specifikke livsverden og mere almene historiske og kulturelle vilkår. Min hovedinspiration kommer fra den engelske sociolog Beverly Skeggs (1997) og den amerikanske filosof Judith Butler (1997, 2004). Med forskellig empirisk forankring fokuserer Skeggs og Butler på, hvordan mennesker søger at forhandle og fremføre de livsformer, som kulturelt og normativt anses for at være de mest ønskværdige, respektable og ideelle. Det normative udgør således et fantasiserende og reflekterende niveau, som betydningssætter, de hændelser, der sker i livsverdenen.

Med begrebet *fantasi* ønsker jeg at studere, hvilke kulturelle kundskabssystemer af idealer og antiidealer for en nærlig relation de unge-voksne, urbane par anvender, dvs. – med Butlers term – hvordan parrene tillægger deres relation relationelitet. Fantasi skal i denne anledning forstås som kulturelle forestillinger. Forestillingerne tilbyder fortolkninger af en relation og har relativt faste former, som er kulturelt genkendelige og kommer til udtryk som en mand/kvinde-relationens kønsfantasier, slægtskabsfiktioner eller fremtidsdrømme. Fantasi indkredser processen mellem, hvordan noget er – og kan blive og mellem det, der opfattes som godt eller dårligt, som kan blive bedre eller værre. Disse former for fantasi skaber mening, giver liv og indhold til dagligdagens situationer, samt er en måde at begribe og ordne to menneskers relation på. Med Judith Butlers teoretiske greb, der belyser et dobbeltniveau af fantasi og realitet undersøger jeg, hvordan fantasi og realitet aktivt forhandles og forbindes med hinanden i dagligdagens situationer, men jeg hævder også, at dagligdagens materialitet og omgivelserne i sig selv rummer allerede iboende kulturhistoriske og samfundsfilosofiske fantasier, som inddrages i en parrelation.

For at belyse dobbeltniveauet af fantasi og realitet i en relation vender jeg mig mod den franske eksistentialist Simone de Beauvoir (1908–1986). Hun påpeger i sin filosofi, at en situation mellem to mennesker kan forstås som en real og faktisk situation præget af umiddelbarhed. En situation er således tænkt som et frigørende greb, ren eller fri af samfundets normer og forventninger, hvor mennesker selv definerer og konkretiserer deres samvær. Upåagtet et omgivende samfund baserer en situation sig således på lokale samværsformer, hvor gensidigheden er overladt til to men-

neskers frie valg, egne ønsker og deres indbyrdes regler og beslutninger.¹⁷

Imidlertid er situationer i dagligdagen ikke rene og uden kulturelt indhold. Med de Beauvoirs situationsbegreb tager jeg afsæt i, at en menneskelig relation ideelt set kan defineres som faktisk, ren og frigjort fra omgivelsernes forventninger. Men dette ideelle udgangspunkt er ment som en tydeliggørelse af de dimensioner i livsverdenen, hvor kulturelle fantasier og omgivelsernes materialitet tages i anvendelse for at definere en relation mellem mand og kvinde. En situations kulturelle dagligdagsvilkår opstiller visse forventninger til en social relation, og en situation udgør et grundlag for de enkeltes forståelser af, hvilket indhold der er muligt i en relation, samt hvad relationen bør eller ikke bør indeholde.¹⁸

Selv samme relation mellem de selv samme mennesker kan opleves og forstås forskelligt afhængig af situationens vilkår, og en relation kan tildeles forskellige former for relationelitet afhængig af de udfoldelsesmuligheder, der er i én situation, men ikke i en anden. En situation, der udspiller sig på et dansegulv, i et stormagasin eller foran en opvask giver relationen forskelligt indhold. Den samme relation kan således skifte karakter afhængig af situationen, og jeg indtager en situations kulturelle elementer for at diskutere, hvordan en relation formes af de etablerede forventninger, følelsesnormer og materielle muligheder, som en specifik situation tilbyder.

Livsverdenens situationer består af relationelle muligheder og kulturelle vilkår, som praktisk og metaforisk tages i anvendelse. Når to mennesker gør sig til et par, benytter de sig af og indplacerer en række variationer af det kulturelt tredje mellem sig. Begrebet det kulturelt tredje definerer jeg som de kulturelle fantasier og den materialitet, som implicit og eksplicit er tilgængelig i en situation. Det kulturelt tredje består af redskaber og teknologier og kan være alt fra sofaen i dagligstuen, til sms-kontakt eller aftenskolekurser i dans. Anvendelsen af et kulturelt tredje har til formål at forbinde to mennesker med hinanden via omgivelserne. Min analytiske hensigt med dette begreb handler om at forstå, hvordan dagligdagens omgivelser fungerer som vilkår for en relation, samt hvordan et kulturelt tredje anvendes som en del af

17 Beauvoir, Simone de (1984:180): *De bårta åren*. Awe/Gebers. Efter Hirdman (2001:73).

18 Moi (1997:88, 90, 98), Solheim (2001:23).

parrets samværsformer. Jeg undersøger, hvordan en nær relation gestaltet ved hjælp af omgivelsernes kulturelle symbolik, og jeg er således interesseret i at opfatte parforholdets livsverden med udgangspunkt i en kulturel, situationel og materiel orden snarere end med udgangspunkt i en individorienteret psykologisk og terapeutisk orden.¹⁹

Et andet overordnet begreb i afhandlingen er fortællingen eller begrebet *narrativitet*. Begrebet anvendes på to måder. Dels som en tilgang til interviewene og det øvrige materiale, dvs. at jeg forstår det empiriske materiale som store og små fortællinger, der hænger sammen tematisk. Genremæssigt hører fortællinger om nære mand/kvinde-relationer til romancen, dvs. at et parforhold baserer sig på en romantisk fortælling eller evnen til at kunne fortælle en historie med en indlejret og progressiv tidslinje, et relativt fast hændelsesforløb, hvori to mennesker er gensidigt synkroniseret. Endvidere består den romantiske fortælling af en relations højdepunkter, som vurderes i forhold til livsløbet i almindelighed, samt i forhold til den aktuelle relations begyndelse. F.eks. udgør det romantiske møde et højdepunkt i fortællingen og fungerer som en kulturelt genkendelig konvention, der er nødvendig for at sætte et hændelsesforløb mellem to mennesker i gang. Fortællinger om mand/kvinde-relationen rummer derudover en række narrative strategier, som handler om at problematisere eller balancere en relation, når relationen opfattes som i uoverensstemmelse med den overordnede romantiske genre. Gennem den romantiske fortællings stilistisk dramatiseres et relationelt indhold, og det følelsesmæssige betydnings sættes. Med inspiration fra den norske socialpsykolog Hanne Haavind (2000) og hendes retoriske og sproglige studier af parforholdets livsverden, men også forankret i min folkeløriske fagtradition, anvender jeg således også narrativitet analytisk, dvs. at jeg opfatter en romantisk fortælling som en kunstnerisk udtryksform præget af linearitet og forløb, men også af metaforik, retorik og æstetik, der har til hensigt at påpege synet på og følelsen af et relationelt indhold.

Præsentation af parrene

Hverken parrene eller jeg vidste på forhånd, hvad vores samtaler ville resultere i. Hverken de eller jeg vidste på inter-

viewtidspunktet, hvor omsiggribende Parforholdet er som historisk, kulturelt og socialt fænomen. Ej heller vidste vi, hvor mange videnskabeligt og samfundsfilosofisk definerede kundskabsfelter, der er inkluderet i definitionerne på en relation mellem to mennesker. Via parrenes fortællinger om deres livsverden har jeg således søgt at udfolde deres forståelser og oplevelser til mere almene kulturelle betydninger.

Ligesom dagligdagen består af et formuleret sprog, består den også af levet praksis. F.eks. er vaner og rutiner i det daglige relativt uartikulerede handlinger, som må ræsonneres frem i et interview. Til tider fremstod disse emner som ret underlige for parrene at tale om. De stillede ikke desto mindre op og forklarede mig i detaljer om alt lige fra dansereb, fjernsynskiggeri, tandbørstning og havregrynsspising. Fortællingerne om denne dagligdagspraksis har imidlertid belyst hvordan – og hvor dominant – praksis og handling fungerer i relationsprocesserne to mennesker imellem.

På tværs af parrenes vidt forskellige private liv kommer jeg til at undersøge det, parrene havde til fælles, fordi de delte en række ensartede kulturelle og sociale vilkår. Dette indbefatter f.eks., at jeg positionerer parrene mod eller inkluderer dem i kategorier, tider og større tanketraditioner. Måske helt anderledes end de selv ville have gjort. Mine eventuelle begrænsninger som interviewer kan meget vel have gjort, at vores samtaler endte med at blive genkendelige og forståelige for flere end bare parrene selv – således også for mig. Interviewtranskriptionerne er ikke udtømt for analysemuligheder, og man kan ingenlunde udtrække et helhedsbillede af parrenes liv gennem de interviewcitater, der ligger til grund for afhandlingens analyse. Nogle personer citeres f.eks. mere i visse passager end i andre alene af den årsag, at de præciserede noget, der netop er genkendeligt på tværs af materialekategorierne. Imidlertid supplerer interviewene hinanden og belyser en lang række temaer. Et tema, nemlig seksualitet, blev parrene dog ikke interviewet om. Desuden lå fokus i interviewene på deres tid sammen og ikke i så stor udstrækning på det, de lavede, når de var hver for sig.

I interviewene formulerede parrene sig ud fra identitets-kategorier som køn, alder og generation, men ikke ud fra klasse eller etnicitet. Det var karakteristisk for parrene, at de opfattede sig selv som værende på vej, dvs. at de værdisatte handling og personlig og relationel udvikling positivt i deres parforhold.

I vinteren 2005 fik jeg kontakt med Benedikte og Torben,²⁰ som netop var begyndt at gå til salsa. Efter overvejelser skulde det være deres nye fælles fritidsinteresse. De havde levet sammen i ti år og havde mødt hinanden på en tidligere fælles arbejdsplads. På interviewtidspunktet overvejede Benedikte et karriereskift, mens Torben var meget tilfreds med sit arbejde. Interviewet fandt sted hjemme hos dem og handlede om, hvordan de havde tænkt dansen som en måde at gøre noget sammen på. De ville gerne bruge mere tid på hinanden, og de drømte også om at flytte ud af lejlegheden, måske til et rækkehus. Måske kunne de bare nøjes med en kolonihave. Interviewet bar præg af, at Benedikte og Torben planlagde fremtiden og formulerede nye ting, de kunne opleve sammen.

Maria og Olav ringede tilbage på et opslag og meldte sig til et interview.²¹ Maria interviewede selv på sit arbejde og syntes, det kunne være interessant at prøve at være den, der blev interviewet. De havde volleyball som deres store fælles interesse og havde mødt hinanden i deres fælles sportsklub. På interviewtidspunktet havde de været sammen i om trent et år. En formiddag hjemme hos dem, hvor de netop var kommet tilbage fra deres første ferierejse, fortalte de mig om, hvordan hverdagen var struktureret omkring deres sportsaktiviteter. De gik begge til sport flere gange om ugen og brugte meget af deres fritid på det. De fortalte også om de fester, som de gik til sammen med de andre i klubben. Maria var blandt de bedste og mest erfarne i klubben, hun spillede på et højt niveau og trænede så meget, hun havde mulighed for. Hun var glad for at komme væk fra sit stillesiddende arbejde. Olav spillede på et lavere niveau, men havde vekslende og aktivt arbejde, som foregik forskellige steder i København. De betonedes to væsentlige værdier; både at støtte hinanden mht. deres sport og arbejde, og samtidig ønskede de at skabe et harmonisk hjem.

Jeg interviewede Anne uden hendes mand, Søren. Interviewet var svært at få koordineret i deres arbejds travlhed, og Søren måtte melde afbud. I stedet endte det med, at jeg interviewede Anne i et mødelokale på hendes arbejdsplads. Anne og Søren havde på interviewtidspunktet været sammen i fem år, og interviewet kom til at handle om, hvordan

²⁰ Alle parrenes navne er anonymiserede.

²¹ Jeg søgte efter par gennem opslag på de københavnske folkebiblioteker samt på større arbejdspladser i København.

de brugte meget af deres fritid på at renovere en lejlighed, de var flyttet ind i et par år forinden. For Anne havde boligen betydning for omgivelsernes syn på ens parforhold, men også for ens velbefindende i øvrigt. Men manglen på tid og en snigende udmattelse over boligprojektet var begyndt at indfinde sig. Anne drømte om ferie og om at få nogle nye fælles oplevelser. Måske i New York. Hun fortalte også om de sociale sammenkomster, hun havde med sine venner. I hendes omgangskreds var mange overraskede over, at husarbejdet hjemme hos Anne og Søren ikke var ligeligt fordelt, og at det i det hele taget var svært at få tiden til hinanden til at slå til. I interviewet måtte Anne, fordi Søren var fraværende, også udtale sig på Sørenes vegne.

Karoline og Jesper havde været sammen i to år, da interviewet fandt sted. Jeg interviewede dem, da Karoline netop var kommet hjem fra sit arbejde i Jylland. Transporttiden betød, at hun var væk flere dage ad gangen. Jesper arbejdede tæt på deres hjem. Karoline og Jesper havde mødt hinanden til nogle fælles venners bryllup, og Jesper var flyttet ind hos Karoline i løbet af et par måneder. Jesper var, sammen med sine venner, meget engageret i computerspil. Han nød at være hjemme og brugte mange timer der. Karoline derimod var udemenneske og mødte sine venner i byen til sociale sammenkomster, så ofte hun kunne. Det var mest Jesper, som stod for indkøb og husarbejde, men ingen af dem opfattede de daglige gøremål som tid- og energikrævende. Når Karoline var hjemme, ville de hellere dele deres fælles interesser som f.eks. at gå ud og lytte til musik og danse.

Også Louise og Kristoffer reflekterede på et interviewopslag, og interviewet fandt sted hjemme hos dem. De var begge universitetsstuderende. Med lidt indledende forklaringer havde de mødt hinanden i gymnasiet. Da de var unge, havde de knyttet sig meget til hinandens familier og betonedes, at de var blevet voksne sammen. På tidspunktet for interviewet, havde de været sammen i syv år, dog afbrudt af forskellige perioder, hvor de hver især havde været på højskole og uddannelsesophold i udlandet. I fritiden gik de begge til korsang en gang om ugen. Et par år forinden havde de også gået til standarddans sammen. Nu trænede Kristoffer i en løbeklub flere dage om ugen, mens Louise var blevet meget interesseret i madlavning – mest i desserternes kunst. Et væsentligt emne i interviewet med Louise og Kristoffer var ligestillingsidealer.

Afhandlingens oplæg

Jeg begynder afhandlingen med at skrive om det romantiske møde. Siden diskuterer jeg de kulturelle identitetsdefinitioner, som følger med at gestalte sig selv og hinanden i en nær relation, og både det problematiske og uproblematisk skildres. Dernæst følger de følelses- og refleksionsprocesser, som to mennesker kan involvere sig i, herunder de fast tematiserede følelser, som kulturelt set forbindes med Parforholdet. Det undersøges videre, hvordan parrenes livsverden og Parforholdet er forbundet med specifikke situationer, som hører hjem, arbejde og fritid til. Det diskuteres videre, hvilke kulturelle relationsfølelser og kønnede forventninger det her er muligt at opleve. Afhandlingen slutter med den kulturelle ophøjelse af Parret. Formuleringer over visuelle, æstetiske og kropslige parametre implicerer denne ophøjelse bl.a. erotiserede følelsesidealer og følelsesoplevelser.

Kapitel 1. »Den romantiske tid« handler om mødet mellem to mennesker, der ikke kender hinanden. Hvilke identitetskategorier, parrene placerede hinanden i for at gøre sig selv og den anden begribelig, analyseres. Det romantiske møde er formuleret ud fra en ophøjelse af hinanden, samt en indbyrdes kulturel genkendelse, som f.eks. samme smag i udseende, fælles synspunkter og interesser. Samtidig er det romantiske møde stileret på mere kulturelt genkendelige måder og indeholder faste elementer som kysset, blikket og the frills. I kapitlet diskuteres disse faste elementer i mødet, men mødet består imidlertid også af andre kulturelle fænomener, som f.eks. timing, tempo og koordination to mennesker imellem. Med narrative teorier diskuteres det, hvordan parforholdet er tilrettelagt ud fra idealet om et hændelsesforløb, der forbinder fortid, nutid og fremtid. Forestillingen om sammenhængende tid er væsentlig for mødets definition, men også væsentlig for idealet om Parret, der helst bør være synkroniseret i at ville, føle og gøre det samme på samme tidspunkt. Dette harmoniideal diskuteres med udgangspunkt i et historisk ordbogsmateriale. I kapitlet foretages endvidere en fortolkning af parrenes fremtidsforestillinger, samt deres idealer og antiideal om Barnet og Familien, og her formuleres forestillinger om rigtige eller forkerte livsløb.

Kapitel 2. »Fiktive slægtskaber« handler om, hvordan parrene er en del af de senfreudianske generationer. Parrene benyttede sig af psykonalytiske forestillinger om en kausal

sammenhæng mellem barndom og voksenaliv, herunder at et parforhold forstås som en genopdragelse af nu voksne børn. En kulturelt genkendelig metaforik over Kernetfamilien kan italesætte relationelle problematikker. Ved at sammenblande fantasi og realitet blev familiefigurer som Mor og Far, Bror og Søster brugt for at påpege oplevelser af indbyrdes ubalance og asymmetri. Denne familiemetaforik analyseres som en appelstrategi, der udtrykker et ønske om forandring. I dette kapitel foretages der en videnskabssteoretisk diskussion af psykoanalysens indflydelse i forståelsen af og teorierne omkring en moderne mand/kvinde-relation, og særligt de 'psykoseksuelle' fantasier om Mor og Far, Mand og Kvinde diskuteres.

Kapitel 3. »Parforholdets laboratorium« handler om, hvordan parrene involverede sig i hinanden som en slags mellemmenneskeligt eksperiment, ingen af dem i øjeblikket kendte udfaldet af. Med hjælp fra den alkymistiske laboratoriemetaforik diskuteres det, hvordan følelser parrene imellem blev forhandlet og balanceret ud fra et ideal om passende følelsesdosering. Det diskuteres videre, hvilke arbejdshypoteser parrene havde for relationen, og her hævdes det, at tidens formular for det Gode parforhold var formuleret som et arbejdsimperativ. Endvidere diskuteres forholdet mellem et romantisk og individualistisk følelsesideal, og der argumenteres for, at disse idealer udgjorde parrenes meningshorisont, når kvaliteten af relationens følelsesindhold skulle vurderes. Hvordan et kærlighedsargument har fået sin kulturelle legitimitet og styrke over andre typer af følelsesargumentation, som f.eks. fornuft, undersøges i et historisk perspektiv, og jeg vender tilbage til en videnskabssteoretisk diskussion af psykoanalytiske og filosofiske idéer om en paradoksal mand/kvinde-relation.

Kapitel 4. »Hjem« handler om følelser og materialitetens muligheder for et kulturelt tredje. Spændet mellem det behagelige og ubehagelige, hyggelige og uhyggelige hører til hjemmet, og selv om de fleste følelser kulturelt set er tilføjet her, kan man alligevel risikere at begå socialt kontraktbrud, hvis man ikke efterlever hjemmets konsensusregler. I dette kapitel foretages en diskussion af hjemmets følelsesregler og definitionsmagtbegrebet. I en gennemgang af sofaens kulturhistorie anvendes dens materialitet analytisk som et kulturelt tredje, der tydeliggør, hvordan kulturelle idealer for en mand/kvinde-relation er forandret over tid. Nostalgi

er et nøglebegreb i kapitlet, som diskuteres og videreudvikles. Kønsforestillinger om Mand og Kvinde, samt relationsfølelser som fravær og nærvær knyttes til begrebet. Dette gøres for at studere, hvordan nostalgi fungerer som en kulturelt genkendelig følelseskode, som italesætter oplevelsen af ubalance mellem ude og hjemme, erhvervsarbejde og fritid. Nostalgiens koder er endvidere velegnet til at belyse, hvordan forholdet mellem fantasi og realitet udleveres i dagligdagen. Hjemmet og dets følelser handler også om en lokal modulus af erfaring, som er blevet til i situationen præcis mellem disse mennesker, og hvor to menneskers kundskab består i at kende hinandens pudsige eller forudsigelige vaner. Med et studie af parrenes fortællinger, hvor soveværelset og sengen inddrages som et kulturelt tredje, undersøges det, hvordan intimitet og nærhed her udtrykkes i en stil af fortrolig og kærlig realisme.

Kapitel 5. »Vaner og rutiner« handler om hjemmets orden og uorden. Det diskuteres, hvordan husarbejdets gøremål og pligter er blevet emotionaliserede og har fået følelsesmæssige betydninger for en nær relation. Fremstillingen af manden og kvindens relation netop når det gælder husarbejdet følger ofte en krigsmetaforik, og hjemmet forventes at være kvindens domæne. Både videnskabelige parforholdsstudier og den offentlige kønsdebat interesserer sig for og producerer asymmetrisk og dikotomisk kønsdramatik. Denne kønsdramatik er knyttet til hjemmets materialitet, men udgangspunktet for produktionen af dramatik og kønspolaritet er ikke desto mindre, hævder jeg, et kulturelt harmoniideal om Parrets komplementaritet eller jævnbyrdighed. Der foretages en analytisk kontrast mellem to af hjemmets rum; køkkenet og badeværelset. Dette for at illustrere, hvordan handlinger og gøremål ligger i forlængelse af et rums allerede implicitte og eksplicitte kulturelle mening. Med et kulturhistorisk perspektiv diskuteres den mening, som en moderne husholdning er inspireret af. Industriens samleåndsmetode samt sundhedvidenskabens og pædagogikkens idealer om sundhed, hygiejne og trivsel præger forestillinger om hjemmets orden og uorden. Hvordan vaner og uvaner i hjemmet måles som gode eller dårlige, følger ikke nødvendigvis en kønnet orden, men snarere større videnskabelige idealer. Jeg anvender et æstetikbegreb for at studere vaner og uvaner, og jeg undersøger, hvordan offentligt producerede idealer opfattes som bedre end lokale og

situationelle regler. Yderligere diskuteres arbejde- og privilegiefordelingen i hjemmet, og det hævdes, at tidens individualiserede selvrealiseringsideal er afgør, hvem hjemmets privilegier og arbejdsbyrder går til.

Kapitel 6. »Dansegulvet« handler om en af parrenes fritidsformøjelser – pardansen. Dansegulvet består af en situation, som kan adskilles fra andre dagligdagssituationer. Kønsfantasier om Manden og Kvindens kønspolarisering og erotiske asymmetri er et ideal her, mens idealet i dagligdagens situationer er ligebyrdighed. Begrebet *kønsfantasi* diskuteres, og det hævdes, at en specifik kulturkreds tilbyder en række kønsordener knyttet til situationer, som mænd og kvinder kan veksle mellem. Med begrebet *sentimental education* diskuteres det endvidere, hvordan pardans kan forstås som et ritual af kompleks krops- og følelsessemanantik. Pardansen mellem mand og kvinde inkluderer følelser af Mandlighed og Kvindelighed, der opleves som positive forstærkelser af egen-kroppen. Gennem en parallel til 1950'ernes seksualoplysningspjecer diskuteres det, hvordan dansens kønsfantasier kan paralleliseres som en heteroseksuel metaforik, produceret i psykoanalysens teori om det psykoseksuelle. Slutteligt vender jeg tilbage til nostalgiebegrebet. Denne gang defineret som *resultat-nostalgi*. Selv om pardansen kan forstås som et afgrænset ritual, oplevedes den imidlertid af parrene som en mulighed for at forandre og balancere det moderne parforhold, de opfattede som kvinde-domineret.

Endelig afslutter jeg med en sammenfatning samt en epiløg over, hvordan det videre gik parrene.